

вивів бідну острівну країну з третього світу в перший, а й переконав власним досвідом, як політик може бути державником.

5. Малайзія. Махатхір Мохамад — лідер Малайзії, який не зрадив народ заради збагачення

Доктор Махатхір Мохамад (нар. 1925 р.) пройшов складну еволюцію до політика світового рівня. З "авторитарним" лідером Малайзії набула статусу найдемо-

кратичнішої мусульманської країни. Політик не став маріонеткою Заходу і, проголосивши гасло "Ми можемо", у реформах спирався на народ багатонаціональної країни та робив акцент на якісну освіту. За його правління Малайзія перетворилася з бідної аграрної країни на одного з "азійських тигрів".

Надійшла до редакції 4 серпня 2021 року

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Від редакції

Володимир Олександрович Дергачов — український геополітик, географ-економіст, професор, доктор географічних наук, член Міжнародної федерації журналістів, іноземний член наукового комітету журналу *Geopolitica*, член Національної спілки журналістів України.

Професор Володимир Дергачов уперше видав серію книг із геополітики (понад 100 друк. аркушів), що охоплює традиційну, нову й найновішу геополітику. На основі геополітичної теорії Великих багатомірних просторів уперше створено електронну "Геополітичну енциклопедію" (понад 2,5 тис. вебсторінок) — фундаментальну працю з геополітики.

Від 1976 р. працює в Інституті проблем ринку та економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України: науковим співробітником, завідувачем відділу, головним науковим співробітником. Від 1979 р. — член вченої спеціалізованої ради із захисту докторських дисертацій зазначеної установи за фахом "Регіональна економіка і розміщення продуктивних сил".

Відзначений почесною нагородою Одеського міського голови "Знак шани" (2010) і знаком "Петро Могила" Міністерства освіти і науки України (2010). За геополітичні прогнози й публікації про Китай неодноразово нагороджений МЗС КНР (Генеральним консульством в Одесі), зокрема тривалою поїздкою Піднебесною.

На відміну від найпоширенішого типу вчених-розробників, професор Дергачов належить до дослідників-генераторів якісно нових ідей. Висока культура й професіоналізм сприяють популяризації головної позиції науковця та громадянина: шлях до громадянського суспільства проходить через внутрішній світ людини та його економічну гідність. Не можна змінити світ, не змінивши себе.

За домовленістю з Володимиром Дергачовим друкуємо його геополітичні розвідки.

Шеф-редактор

УДК 323+327](477)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2021.8(301).4-10

Володимир Дергачов,

професор, доктор географічних наук,
член Національної спілки журналістів України
та Міжнародної федерації журналістів

Третя Руїна. Національна ідея "під кого залягти" та її наслідки

В українській історії є явище, без вивчення якого важко зрозуміти сучасність. Руїни — це періоди української контрреформації з міжособною боротьбою за переділ власності (польської, кримськотатарської, петербурзької, радянської) з акцентом на "багатовекторну" зовнішню політику. В кожній Руїні тактичні завдання боротьби за владу й шкурницькі інтереси української псевдоеліти домінували над стратегічними цілями становлення державності. Кожна з Руїн демонструвала неспроможність еліти запропонувати народу об'єднавчі цілі, супроводжувалася відмовою влади від опори на власний народ, орієнтацією на зовнішні сили й завершувалася втратою державності. У статті розглянуто ситуацію, що склалася в Україні за роки незалежності.

Ключові слова: Європейський Союз; Руїни; реституція; Майдан; геополітичні вектори; деіндустріалізація; безвізовий режим; гастарбайтери

Постановка проблеми. Перша Руїна, або пост-хмельниччина, тривала понад два десятиліття після повстання 1648 р. під проводом Б. Хмельницького. Українська знать і козаки вели боротьбу за місце витісненої польської шляхти та її власність з опорою переважно на Османську імперію (кримських татар).

Новоспечена еліта намагалася здобути владу, щоб вступити як сотники й полковники в управління громадськими землями та майном, які поступово трансформувалися в особисту власність. Утрата об'єднавчих цілей і мародерство призвели до розподілу бунтівної України між Росією та Польщею, що по-

глибило роздвоєність української самосвідомості. Внаслідок цього від "руїни" татарської, турецької, польської, московської та міжусобної народ ішов із Правобережної України на вільну Слобожанщину.

Друга Руїна після Центральної Ради, яка поклікала "проти більшовицької орди німецьке військо", і Директорії характеризувалася нечуваною анархією та міжусобицею за переділ царської власності між "білими", "червоними", "зеленими", "жовто-блакитними" і "гуляйподем", еміграцією багатьох українців у далеке зарубіжжя. Поліетнічне населення Слобідської України, Донбасу й Новоросії не визнавало влади Центральної Ради, що оголосила ці території частиною України. Про це свідчить, зокрема, рух повстанської армії Махна. Місцеве заможне селянство було на боці "білого" чи повстанського руху.

Третя Руїна розпочалася наприкінці ХХ ст. після незалежності, що звалилася несподівано, за яку ніхто не боровся, окрім невеликої кількості дисидентів. Третя контрреформація затягнулася з вини Москви ("москалів"). Виявилось надто багато радянського народного добра, і був потрібний час, щоб його знищити, розграбувати чи приховати в олігархічних скринях. Ця Руїна хоча й уповільнена, водночас найнебезпечніша в українській історії. У сп'янілої свободою олігархічній, але бідній корумпованій країні триває міжусобна боротьба організованих партійних угруповань (ОПГ) на чолі з олігархами за статки та вплив в управлінні державою. Країна трудових мігрантів виявилася на світовій периферії та вже не може існувати без зовнішніх запозичень. Через низький рівень життя показники природного скорочення кількості населення перевищують число загиблих на історичних вітчизняних полях міжусобної війни.

На відміну від попередніх Руїн, лідером сучасної української контрреформації є провінційні націоналісти в союзі з олігархами, що стали п'ятою колоною Заходу. У недавньому минулому помаранчева влада взяла на озброєння галицький націоналізм, що характеризується підміною реальної географії міфологічною. Уперше в українській історії як зовнішня руйнівна сила діяли й діють Сполучені Штати, що, на відміну від Османської імперії, мають багатий досвід створення зон хаосу на Євразійському континенті та Арабському Сході.

Бунт мільйонерів проти мільярдерів, через чиюсь дурість названий Помаранчевою революцією, відкинув країну назад. Влада, ігноруючи геополітичні, соціокультурні та конфесійні рубежі, спрямувала курс одночасно на загальноєвропейський будинок і стратегічне партнерство зі Сполученими Штатами. Якщо війна в Іраку на тривалий період скомпрометувала американську демократію на Великому Близькому Сході, то Помаранчева революція успішно виконала це завдання у Східній Європі. "Чесна" помаранчева демократія більше нагадувала пародію на "біле братерство", тільки замість богині Марії Деві Христос на дорогих білбордах з'явилося обличчя непорочної Марії Магдалини Помаранчевої революції, а партійці в урочистих випадках одягалися в біле вбрання зі штучним пурпуровим серцем на грудях. Помаран-

чевий Майдан продемонстрував, наскільки близько проходить небезпечна межа розколу, тенденції до якого закладалися від перших років самостійності.

Провінційних націоналістів, які маскуються за званням демократів, змінила партія великого капіталу. Прийшовши до влади, вона кинулася до чергового розподілу здобичі, забувши, що насамперед має відповідати за державне управління, а не за примноження шкурницького бізнесу.

Україна послідовно йшла до Третьої Руїни всі роки незалежності. Поняття "демократія" відповідно до старої більшовицької традиції опозиція використовувала й використовує як шматок бруківки (знаряддя пролетаріату) в боротьбі за владу. Якщо Помаранчеву революцію називали бунтом мільйонерів проти мільярдерів, то в основі нинішнього небезпечного "євроінтеграційного" тривалого спектаклю вбачають бунт самостійних олігархів, прописаних на Заході, які з допомогою центральних телеканалів, що їм належать, намагаються поставити країну на дуби, аби розв'язати власні шкурницькі проблеми.

На мітингу "Збережемо Україну", що відбувся 2013 р. у Києві на Європейській площі, тодішній прем'єр-міністр України М. Азаров зазначив: *"Для мене як для прем'єр-міністра Україна одна, і біда, що на сході, що на заході, півдні та півночі — це загальна біда. Не потрібно розділяти Україну, не потрібно будувати барикади. Потрібно розуміти, що у нас і цілі, і завдання загальні. Коли ми приймали рішення зупинити асоціацію (з Євросоюзом), то думали про вас. Ми зрозуміли, що підписання зробило б нас банкрутами. Нам потрібно відновити торговельні стосунки з Російською Федерацією. І нарешті після тривалих переговорів ми домовилися про усунення усіх розбіжностей із Росією"*.

Україна вже двічі втрачала державність і втретє підійшла до останньої межі. Варто вчасно зупинитися!

Мета статті — розглянути ситуацію, що склалася в Україні за роки незалежності в історичному та геополітичному контекстах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У геополітичному коді України вирізняють три геополітичні вектори: європейський, східний (проросійський) і морський. Майстерність політики державної влади полягала у виробленні стратегії розвитку на основі оптимальних пропорцій між ними. Замість цього за роки незалежності успішно знищено морський вектор і на кінцевому етапі перебуває руйнування східного (проросійського) вектора. Декларований європейський вектор торпедують неконкурентною продукцією, падінням купівельної спроможності населення й тотальною корупцією.

Головна особливість українського національного полювання полягає у виборі "під кого вигідно залягти": під "ляхів", "москалів", європейців, американців, турків чи інших бусурманів. Під тих, хто за холопську відданість дозволить влучно стріляти в мішень під назвою "матеріальний добробут".

Як зауважив відомий американський геополітик Дж. Фрідман, Україна є незалежною державою, але не

знає "що робити з цією незалежністю". Він підтвердив відомі особливості менталітету української еліти, заклопотаної проблемою "під кого залягти" — під Євросоюз, Росію чи США.

Європейська політика "Східного партнерства" та Російської Федерації, що поставила Україну перед жорстким вибором між ЄС і РФ, призвела до глибокої кризи української державності. Не лише Україна, а група пострадянських держав виявилася між двох вогнів. У Брюсселі їх зарахували до країн "Східного партнерства", а в Москві — до країн "загального сусідства" з Росією.

На думку американського аналітика С. Коена, ультиматум Європейського Союзу щодо безальтернативного європейського вибору України є безвідповідальною провокацією, оскільки не містить жодних вигідних фінансових умов. На це у Брюсселю немає капіталу. Фактично Україні запропонували заходи жорсткої економіки за аналогією з Грецією.

У підручники з геополітики Україна ввійде як класичний приклад "розбазареної незалежності". За роки самостійності було успішно зруйновано геополітичний код країни й сформовано фальшиву та продажну еліту, що ставить приватні інтереси вище за державні. Завдяки самостійним патріотам ("істинним українцям"), які стали маріонетками США, Україна із суб'єкта стала об'єктом світової політики. Бідна корумпована країна, неспроможна існувати без зовнішніх запозичень, перетворилася на кузню олігархів, а Євросоюз і США не поспішають виписувати "чек" за геополітичний розворот України. Впливовий американський журнал *Time* зазначає: "Україна залишиться раною, що гноїться, заражає і європейську, і через неї — світову економіку".

Братовбивча війна на Донбасі є частиною американської стратегії створення ще однієї зони "керованого хаосу" в битві за Євразійський континент на західних рубежах Великої Євразійської степу. Сполучені Штати зазвичай надають маріонеткам, просоченим русофобією, звання останніх оплотів демократії, й за лояльність дозволяють розкрадати народне добро.

Американський антиросійський проєкт "Україна" розпочався з цілком таємної директиви Ради національної безпеки США від 18 серпня 1948 р. "Мета США щодо Росії". Згідно з цим документом, Україна має розвиватися як самостійна держава за край обережної політики США. Україна доки не демонструє нації, здатної взяти відповідальність за незалежність. У неї немає чітких етнічних або географічних меж. Українські міста загалом російські та єврейські. "Спроби відділення української економіки від економіки Росії та її подальшого розвитку як самостійної будуть так само неприродними й так само згубними для неї, як, наприклад, спроби відокремити Кукурудзяний пояс, охоплюючи промислову зону Великих Озер, від економіки США".

У Східній Європі основним чинником, що визначає національну належність, завжди була релігія. Основні межі проходять між прибічниками католи-

цизму й православ'я. Великороси залишаються основною нацією на території Східної Європи. З Росією "оптимальним варіантом стануть відносини, побудовані за принципами федералізму, за яких Україна матиме певний ступінь політичної та культурної свободи, але буде залежною в економічному й військовому плані. Ми не повинні займати проросійську чи проукраїнську позицію. Наша позиція має визнавати історичні, географічні й економічні реалії".

Після проголошення незалежності Україна залишалася третьою державою у світі після США та Росії за величиною стратегічного ядерного запасу, найбільшою європейською країною за чисельністю збройних сил.

5 грудня 1994 р. було укладено "Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї" між Україною, США, Росією та Великою Британією про без'ядерний статус нашої країни. Угода, підписана в Будапешті, містить пункти, що надають Україні гарантії її суверенітету й безпеки.

10 лютого 2014 р. Палата представників Конгресу США ухвалила резолюцію № 447 "На підтримку демократичних і європейських спрямувань українського народу і його права на вибір власного майбутнього, вільного від залякування і страху". Проте вже 22 лютого 2014 р. після державного перевороту, що відбувся за підтримки й мовчазної згоди (зради) США та європейських гарантів (міністрів закордонних справ Польщі, Німеччини й Франції), які підписали Угоду про врегулювання політичної кризи й мирного переходу влади до опозиції, Російська Федерація визнала себе вільною від зобов'язань Будапештського меморандуму.

Нині Україна перетворилася на країну з "некомпетентним суверенітетом" і перебуває під зовнішнім управлінням. Для геополітичного та геоекономічного переформатування країни використовують американську технологію "керованого хаосу". З цією метою на Донбасі частково знищено виробничу інфраструктуру та стратегічні підприємства вугільної промисловості й машинобудування.

Завдяки лідерам Майдану та зовнішньому американському управлінню Україна успішно увійшла до Третьої Руїни. Реалізація національної ідеї "під кого залягти" в минулому вже неодноразово закінчувалася втратою державності.

Київський Майдан скомпromетував інститути державної влади. Тому закономірні бійки та мат "переможців" так званої Революції гідності та "шоу" у Верховній Раді. Ще ніхто у світі не спромігся тривалий час використовувати як національну ідею фобії щодо сусідньої держави. Ідея переваги української нації, котра ще не сформувалася, над ідеями інтернаціоналізму, рівності й дружби народів, спричинила катастрофу. І тут неоціненну допомогу українським націоналістам надали Сполучені Штати.

На Україні сталася заміна неефективного "агента" Заходу (Януковича) на справжніх маріонеток. Повернулася залежна від радикального націоналізму стара

"помаранчева влада", що вже виявила свою неіде-здатність і неспроможність іти на компроміс із власним народом. Після чергового Євромайдану та залучення до влади не професіоналів, а "переможців", розпочався новий виток корупції. Американські радники плідно попрацювали на українській ниві, щоб відсунути самостійну в недавньому минулому країну на периферію третього світу й надати нове дихання українській корупції. Вони, ймовірно, не читали праць відомого американського соціолога ХХ ст. П. Сорокіна, який попереджав, що входження у владу "патріотів" і націоналістів, а не професіоналів створює умови для нової корупції.

Попри жорстку критику українського уряду й небайдуже ставлення до дій колишнього прем'єр-міністра, можливо, цього "буревісника" Майдану заслужено нагородять американською медаллю. На відміну від попередників, він виявився найпопліднішим виконавцем (маріонеткою) Вашингтона та завдав найвлучнішого удару по економіці (промисловості) й добробуту українців. Країна "розбазареної незалежності" посіла почесне місце у третьому світі на маргінесі центральноафриканських держав.

Україна зробила вагомий внесок у розкол східно-європейського геополітичного простору, відігравши роль п'ятої колонії Заходу, перетворилася на лідера "сірої" зони Європи та стала "провідною" країною ринкового фундаменталізму, заснованого на бізнесі використання державних ресурсів.

Українські місцеві вибори 2015 р. вкотре підтвердили стійку регіоналізацію політичного поля й утопічність створення унітарної держави. За чверть століття не з'явилося жодної всеукраїнської партії, здатної консолідувати українське суспільство й реалізувати цей проєкт. Більшість партій є організованими партійними угрупованнями (ОПГ), що борються за владу й доступ до державних ресурсів. А партійні блоки — ситуативні ефемерні "збірні соліянки", що випаровуються зі зміною гарантів Конституції.

Американізація української політики та громадянська братовбивча війна може спровокувати між-національні проблеми в Закарпатті (русини, угорці) й Українському Придунав'ї (румуні, молдовани, болгарі та гагаузи).

Білорусь, Польща, Словаччина, Угорщина й Румунія уважно стежать за подіями в Україні. Влада, що прийшла на хвилі Революції гідності, виявилася неспроможною (а точніше, боязкою) розв'язати політичний конфлікт. Унаслідок братовбивчої громадянської війни загинули тисячі українців. Як до цього мають ставитися інші народності України?

Сусідні держави не лише занепокоєні майбутнім українських росіян, угорців, румун, болгар і гагаузів, а й готові стати на захист їхніх національних інтересів. Після Євромайдану пролунали вимоги автономії для закарпатських угорців і русинів, румун Північної Буковини, гагаузів і болгар Буджака (Південна Бессарабія). Румунія готова захистити права українських румунів і в Молдові, Північній Буковині (Чернівецькій області) та Південній

Бессарабії (Українському Придунав'ї). У цьому їм послідовно допомагає київська влада.

За даними ООН, внаслідок братовбивчої громадянської війни до "небесної сотні" відправлено 8 тис. убитих українських громадян, понад 17 тис. поранено, налічується 2,3 млн біженців та переміщених осіб. Ці дані спираються на офіційну, часто брехливу, статистику. Можливо, 2021 р. світ дізнається про реальні втрати цієї війни, і вони виявляться значно більшими. Куди поділися тисячі безвісти зниклих українців? Як визначали статистику загиблих серед донбаського цивільного населення, у тому числі людей похилого віку та дітей? Урешті-решт обов'язково виникне запитання, хто в українській владі персонально відповідає за їх смерть?

Друга мінська угода ("Мінськ-2"), узгоджена 11—12 лютого 2015 р. керівниками "нормандської четвірки" (Німеччини, Франції, України, Росії) й підписана контактною групою, що складається з представників України, Росії й невизнаних Донецької та Луганської народних республік, з метою деескалації озброєного конфлікту на Сході України передбачає комплекс заходів. Велике значення має конституційна реформа, що покликана захистити Схід, Південь України та Закарпаття від націоналістичних потягів "дружби" з дубинами, бітами й вказівками, які пам'ятники встановлювати чи руйнувати. Якщо сьогодні не обговорювати проблеми федералізації й конфедерації, завтра стане запізно.

Віцепрезидент США Дж. Байден, виступаючи у Верховній Раді України (грудень 2015 р.), звернув увагу на потребу конституційної реформи, що фактично перетворює унітарну Україну на федерацію: "Важливо, щоб були автономні, незалежні штати, що розв'язують власні проблеми, які визначають власну освітню систему, уряд у межах об'єднаної конституції". І наголосив, що це "дуже важливо для майбутнього України в Європі".

Території сучасної України та Молдови сформовано в радянському геополітичному просторі, і його трансформація потребує не лише послідовної політичної волі Брюсселю, а й значних інвестицій. Водночас лідери Західної Європи неспроможні самостійно вирішувати геополітичні проблеми континенту, а зниження темпів економічного зростання Євросоюзу обмежує його фінансові можливості. Це не дає змоги реалізувати великі інфраструктурні проєкти не лише у країнах ближнього сусідства, а й у нових членів ЄС. Європейський ринок транспортної інфраструктури наочно свідчить про зростання фінансових проблем. Термін завершення грандіозного проєкту транс'європейських транспортних коридорів переноситься вже втретє: із 2010 р. на 2020 р. і, нарешті, — на 2030-й. При цьому з нової транспортної стратегії Євросоюзу вилучено країни "Східного партнерства".

Україна є найпротяжнішою європейською державою, що має високий показник транзитності території. Після дезінтеграції СРСР було втрачено комунікаційні функції Східної Європи "від моря до моря". І не одна нова незалежна пострадянська дер-

жава не може ефективно реалізувати транзитні функції без узгодження з сусідами. Втрата транзитних функцій нашою країною, через яку проходить цивілізаційний розлом, неминуче посилює напіврозпад української державності.

У Сполучених Штатів немає національних, у тому числі історичних, соціокультурних, економічних, релігійних інтересів в Україні. Америка недостатньо спрямовує людські й матеріальні ресурси для розвитку проекту "Східне партнерство". Головне геополітичне завдання США — створення антиросійської держави з американськими маріонетками на чолі, для чого якнайкраще підходять ідеї радикального націоналізму.

Багато спільного у способах застосування американських технологій в Україні та Молдові. Наприклад, спочатку країни відвідує віцепрезидент США й загадково повідомляє ЗМІ, що знає, які слова сказати місцевій владі, аби вона ухвалила правильне рішення. Зазвичай це загроза заморозити виведені за рубіж в офшори активи. А як "пряник" обіцяє "дух свободи" та великий європейський ринок. Потім помічник держсекретаря США у справах Європи та Євразії В. Нуланд (Нудельман) з'являється з печивками на Майдані й стає, по суті, "гетьманом" України, призначає на ключові державні пости головних маріонеток, які перемагають на "найчесніших" виборах, що відбуваються під американським патронатом.

Щоб сформуванню справжню антиросійську державу, слід передусім зруйнувати економіку, котру створювали як єдиний радянський проєкт. Тому здійснюється радикальна трансформація структури української економіки. Як зазначають вітчизняні ЗМІ, в основі модернізації економіки — заміна "темного" індустріального радянського минулого "світлим" аграрним майбутнім. За 10 років Україна має потроїти аграрне виробництво та стати світовим лідером на ринку продовольства. Основу продовольчої програми становитимуть американські інвестиції під пільгові 2% й американські технології для створення інфраструктури, зберігання та перероблення зерна та продовольства.

Прем'єр-міністр пан Яценюк заявляв, що "основне завдання, яке стоїть перед Україною, — захопити лідерство на ринку продовольства. Ми як країна № 1 за потенціалом повинні нагодувати своїх громадян дешевими та якісними продуктами і захопити зовнішні ринки". Правда, не зазначив, на яких ринках продовольства чекають Україну. Родючість українських чорноземів виснажено великими вітчизняними латифундистами, зростає виробництво неякісного зерна.

Про бажання жити по-європейськи

Більшість громадян Східної Європи мріють про європейські стандарти якості життя. У Брюсселі авторові розповіли анекдот про євроінтеграційні наміри України. Щоразу після виборів нові українські лідери відвідують штаб-квартиру Європейської комісії у столиці Бельгії та ставлять високопоставленим європейським чиновникам одне й те саме запитання: "Чи хочете Ви, щоб Україна хотіла стати членом

Євросоюзу"? На що єврочиновники кожного разу відповідають: "Так, ми хочемо, щоб Ви хотіли".

На шляху до євроінтеграції слід не лише чекати переваг від членства в Євросоюзі, а й дати щось навзаєм. Проте українська влада вважає, що Європа зобов'язана прийняти нашу країну до своїх лав без жодних умов. Точніше висловився відомий фінансист, французький економіст і політик, колишній директор-розпорядник МВФ Д. Стросс-Кан. Виступаючи у вересні 2014 р. на економічному форумі "Ялтинська європейська стратегія" (YES) у Києві, він заявив: "Ніхто в Європі не хоче помирати за Україну, навіть грошей вам не хочуть давати. Ті санкції, які ввели проти Росії європейські країни й на які так розраховує офіційний Київ, не зіграють істотної ролі та не змінять політику Москви. Для того, аби щось просити, потрібно щось давати! Ви, крім злості й ненависті, нікому нічого не дали. Ви зрадили Росію, яка вас створила та годувала з ложечки. Весь світ це знає! Запам'ятайте! Зрадників ніде не люблять. Ними тільки користуються".

"Перспективи" європейської інтеграції України наочно свідчать про макроекономічні показники, що демонструють стійкі негативні тенденції. Українська влада наполегливо розраховує, що "закордон (Захід) нам допоможе" й інвестує капітал у форпост "цивілізованого світу проти варварів". Україна, не наблизившись до Євросоюзу, вже заплатила високу ціну за створення антиросійської держави. Анексія Криму, громадянська війна на Донбасі, тисячі убитих, поранених, зниклих безвісти, мільйони біженців і переміщених осіб, частково зруйнована інфраструктура...

За роки самостійності ВВП України скоротився на 50% до кінця 2015 р. За даними Світового банку, це досягнення є найгіршим у світі за чверть століття. Україна стала світовим і європейським лідером за деградацією економіки, випередивши Молдову, Грузію, Зімбабве та Центральноафриканську Республіку. Наприкінці 1980-х рр. економіка радянської України поступалася КНР у 4 рази, а 2015 р. — майже у 100! У 2013 р. ВВП України становив 180 млрд дол., а 2015 р. оцінювалося в 90 млрд дол. за прогнозованої інфляції в 55%.

Девальвація гривні, падіння споживчого попиту призвело до спаду гуртової та роздрібною торгівлі на 20%. Україна посіла друге місце у світі за темпами інфляції на ринку споживчих товарів після Венесуели. Загальний борг нашої країни 2014 р. становив 71% ВВП, а за підсумками 2015 р. — 93% ВВП. За даними МВФ, українські банки посідали друге місце у світі за ризиком неповернення кредитів після Нігерії. Перед урядом стояла гостра проблема реструктуризації зовнішнього боргу у 23 млрд дол. за зовнішньої заборгованості в 90 млрд дол. Комітет приватних кредиторів України, що об'єднує власників цінних паперів, здійснив 20% списання комерційного боргу. На практиці це виявилось, по суті, його реструктуризацією під вищі відсоткові ставки. Росія є одним з утримувачів українських єврооблігацій на 3 млрд дол. і відмовляється брати участь у реструктуризації суверенного боргу.

Економіку України того періоду експерти британського журналу *The Economist* визнали найгіршою у світі (тоді як найшвидкорослішою — економіку Папуа Нової Гвінеї). Як зазначав *The New York Times*, Україна фактично перебувала на межі дефолту.

Українська влада взяла курс на згортання економічних зв'язків із Росією і Митним союзом. Водночас урядовці не враховували, що не вся українська економіка може переорієнтуватися з Росії та Митного союзу на Європейський Союз. Євросоюз не зможе повністю компенсувати збитки України від розриву торговельно-економічних відносин з Росією, які, за оптимістичними прогнозами уряду, становитимуть майже 5 млрд дол. Проте незалежні експерти оцінювали масштаб втрат України від розриву з Росією і Митним союзом у 33 млрд дол. (19% українського ВВП 2013 р.).

Через торговельні війни та згортання економічних відносин із Росією падіння виробництва в машинобудівній індустрії 2014 р. становило 17,3%. Наслідки для ракетно-космічної галузі, літако-, авіа- та двигунобудування для військово-морських сил можуть стати катастрофічними. Україна постачала приблизно 30% урану в Росію, а знайти нові ринки збуту майже неможливо. Пошук партнерів із далекого та близького зарубіжжя потребує не лише часу, а й додаткового капіталу, якого немає.

Склалася помилкова думка про вільний доступ українських громадян до європейського ринку трудових ресурсів. У підписаній з Євросоюзом угоді безвізовий режим не передбачає можливості автоматичного працевлаштування в Європі. Внаслідок деіндустріалізації зайвими виявилися мільйони громадян працездатного віку. Україна стала провідною країною трудових мігрантів. Посилення деіндустріалізації призвело до втрати 3,7 млн робочих місць, у тому числі 2014 р. — 2,5 млн (офіційна статистика надає вдвічі менші показники — 1,2 млн). У той період чисельність заробітчани становила приблизно 7 млн осіб і, за експертними оцінками, найближчими роками зросте до 10 млн. Справжній "клондайк" білих рабів для цивілізованої Європи!

Як і в більшості країн глибокої світової периферії, основний внесок у ВВП України здійснюють українські гастарбайтери. Їхні перекази перевищують прибутки від головних експортних галузей — металургії та сільського господарства. За даними Світового банку, 2013 р. перекази становили 9,7 млрд дол., а з урахуванням позабанківських транзакцій — від 20 до 25 млрд дол., або понад 32—35% держбюджету. Треба усвідомлювати, що в найближчому майбутньому не варто сподіватися на зростання закордонних інвестицій і в платіжному балансі (балансі руху капіталу), а перекази трудових мігрантів, як і в інших країнах третього світу, домінуватимуть над закордонними інвестиціями.

Від політичної проституції до реституції

Курс на Захід відкрив можливість для мирного захоплення України й нових незалежних держав. Визнання кийівською владою факту "радянської окупації" та злочинності пакту Молотова — Ріббентропа

автоматично актуалізує питання про повернення земель Польщі, Словаччині, Угорщині й Румунії. А євроінтеграційні наміри невблаганно наближають великомасштабну реституцію. За європейським законодавством, кожна держава та кожен громадянин Євросоюзу має право повернути будь-яке майно, що належало його предкам до початку Першої світової війни. І про те, що реституцію буде проведено, наочно свідчить досвід колишніх радянських прибалтійських республік.

Перехід України на європейське законодавство надає широкі можливості для реституції. На першому місці перебувають нащадки понад 100 тис. німецьких громадян, депортованих із Північної Буковини та Південної Бессарабії, а також поляки, євреї, угорці й румуни. Поза сумнівом, нащадки етнічних німців жадають проведення реституції.

Варшава не забула втрати колишніх польських земель. Президент А. Дуда, виступаючи в польському сеймі, закликав бути готовими до боротьби за повернення Галіції та Волині (нині — Тернопільська, Львівська, Івано-Франківська, Волинська й Рівненська області). Оскільки українська влада засуджує "радянську окупацію", вона зобов'язана добровільно повернути Польщі землі, що належали їй до 1939 р. Етнічні поляки, які проживають на цих територіях, відчувають дискомфорт (приниження та гоніння) в українській націоналістичній державі, а отже їм потрібний захист.

У Польщі налічується майже 100 тис. громадян — спадкоємців і правонаступників своїх предків, які у минулому мали нерухомість на території нинішньої Західної України, зокрема середньовічні замки, палаци, готелі, маєтки та земельні угіддя. Особливо постраждає від реституції столиця Галіції. У 1938 р. 63,5% населення Львова становили поляки й лише 7,8% — українці. У Польщі засновано організацію *Powiernictwo Kresowe* ("Реституція Кресова"), учасники якої заявили, що до жовтня 2015 р. має бути повернено польського майна на 5 млрд дол. Загальну кількість переміщених осіб із Західної України в Польщу оцінюють у 1,2 млн осіб.

Польська влада радо підтримує євроінтеграційні наміри нашої країни, оскільки цей процес може стати прибутковим для Варшави. Поки етнічні поляки в Україні мають право на спрощений в'їзд до Польщі для роботи й навчання.

"Свідомі" українські націоналісти стверджують, що реституції не може бути, оскільки на боці України все прогресивне людство.

По-перше, людство зайнято своїми справами.

По-друге, людству набридло, що українська корумпована влада постійно канючить гроші за кордоном.

Як зауважують відомі політики із сусідніх західних країн (колишній президент Румунії Т. Бесеску та прем'єр-міністр Словаччини Р. Фіцо), Україна має самостійно розв'язувати власні проблеми й припинити просити гроші в інших країн. Фактично вони повторили думку видатних українців, що влада повинна спиратися на власний народ, а не на зовнішні сили.

Поки побоювання Росії щодо "європейського вибору" України, яку Брюссель не збирається приймати в ЄС, перебільшені. Україна, як і Молдова, не стануть членами Євросоюзу й НАТО, оскільки цього не допустить Росія. Можна сказати, що завершився важливий етап європейської інтеграції України, яка стала лідером "сірої зони" Європи. Це вершини європейської інтеграції країни, де влада вже живе за європейськими стандартами й робить усе можливе, щоб зберегти свої здобутки.

У найближчому майбутньому втрата російського стратегічного ринку неминуче призведе до остаточного руйнування вітчизняної технологічної піраміди й Україна закріпиться на світовій периферії. Рекомендації американських експертів на згортання економічних зв'язків із Росією є згубними для української економіки, тим паче, що торгівля Сполучених Штатів із Росією в умовах економічних санкцій лише 2014 р. зросла (!) на 7%.

Унаслідок офшорної геополітики на Захід виведено активи стратегічних підприємств і фактично втрачено основні важелі управління економікою й регулювання платіжного балансу. Державна політика має спиратися на не прагнення здобути допомогу Заходу, а на політичну волю повернути, за допомогою фінансової амністії, виведені за кордон активи.

Першорядним завданням України є відновлення порушених війною виробничих зв'язків Донецько-Придніпровського регіону, що впродовж багатьох десятиліть формувався як єдиний територіально-ви-

робничий комплекс. Як довели нещодавні події, економічні санкції проти Донбасу автоматично призводять до проблем функціонування промисловості Придніпров'я.

Потрібно впровадження великих державних інвестиційних проєктів, як-от будівництво високошвидкісних залізничних магістралей, автобанів і відновлення Донбасу. Для цього доцільно на основі незаконних військових формувань, охоплюючи добровольчі батальйони територіальної оборони, сформувати трудову армію будівельних батальйонів і спрямувати їхню енергію на творчу діяльність.

Україна має здійснити конституційну реформу й автономізацію регіонів, залишатися нейтральним і дружнім сусідом, державою, що зберегла міцні економічні зв'язки на Заході та Сході. Щоб у країні було майбутнє, слід позбавлятися від псевдонаціональної ідеї "під кого залягти", що неодноразово призводила до згубних наслідків, і віднайти власне місце в новій геополітичній конфігурації Великої Європи. Для цього потрібний професіоналізм в управлінні з опорою на народ Заходу, Сходу й Півдня України.

Висновки. Країна не витримає третьої оглушливої "перемоги" Майдану. Майбутнє України за нейтральним статусом. Якщо українська влада замість нейтралітету пристане на проамериканський чи проросійський бік, її без жалю розшматують основні геополітичні гравці Східної Європи. Україна не гірша й не краща за іншу Європу, але щоб облаштувати наш спільний будинок, слід жити своїм розумом.

Volodimir Dergachov

The Third Ruin. The national idea of "who to lie to" and its consequences

There is a phenomenon in Ukrainian history that is difficult to understand today without mentioning it. The ruins are periods of Ukrainian counter-reformation with internecine struggle for redistribution of property (Polish, Crimean Tatar, St. Petersburg, Soviet) with an emphasis on "multi-vector" foreign policy. In each Ruin, the tactical tasks of the struggle for power and the covert interests of the Ukrainian pseudo-elite dominated the strategic goals of statehood. Each of the Ruins showed the inability of the elite to offer the people consolidating goals, was accompanied by the government's refusal to rely on its own people, focus on external forces and ended in the loss of statehood. The paper considers the situation in Ukraine during the years of "independence".

Keywords: European Union; Ruins; restitution; the square; geopolitical vectors; deindustrialization; visa-free regime; guest workers

Надійшла до редакції 16 серпня 2021 року

УДК 323+327](477)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2021.8(301).10-17

Микола Сенченко,

директор Книжкової палати України, професор,

e-mail: director@ukrbook.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7445-5185>

Досягнення української влади за 30 років нестабільності

Сучасний стан науки дає можливість говорити про багатоваріантність, альтернативність, полівалентність нових тенденцій суспільного життя. Ті, хто наполягає на одноваріантності ("демократичним реформам немає альтернатив"), виявляють зацікавленість у визначеному сценарії розвитку, приписуючи своїм суб'єктивним устремлінням статус непорушної об'єктивності, одночасно проголошуючи устремління інших злим і нерозумним свавіллям. Саме з такою позицією нині стикаємось у трактуванні подій, що відбуваються в нашій державі. Я далекий від думки, що влада є ворогом народу, проте сучасні події свідчать про нерозуміння більшістю політичної еліти глобальних процесів, які відбуваються. Тому своїм завданням ставлю публікацію полемічних матеріалів, здатних викликати резонанс. І надзвичайно хочу помилятися в оцінках процесів, що відбуваються в нашій державі.